

એકમ
12

માન્ય સૂચિકલ્પો : ઇતિહાસ, ઉદ્દેશ, કાર્ય અને મહત્ત્વ

રૂપરેખા

12.0 ઉદ્દેશો

12.1 પ્રસ્તાવના

12.2 માન્ય સૂચિકલ્પો : પ્રારંભિક યુગ

12.2.1 બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ કેટલોગિંગ રૂલ્સ

12.2.2 જેવેટના નિયમો

12.2.3 એન્ડર કેસ્ટોડોરો

12.2.4 કટરના નિયમો

12.3 સામાન્ય સૂચિકલ્પો : આધુનિક યુગ

12.3.1 પ્રશાત ઈન્સ્ટ્રક્શન

12.3.2 એ.એ.કોડ

12.3.3 વેટિકન રૂલ્સ

12.3.4 એ.એલ.એ.રૂલ્સ

12.3.5 એલ.સી.ડિસ્ક્રિપ્ટિવ રૂલ્સ

12.3.6 ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડ

12.3.7 AACR-I, AACR-II, AACR-2R

12.4 સારાંશ

12.5 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો

12.6 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો (ઉત્તરસહિત)

12.7 ચાવીરૂપ શબ્દો

12.8 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન

12.0 ઉદ્દેશો (OBJECTIVES)

સૂચિકરણ ગ્રંથાલયમાં સંગ્રહવામાં આવેલાં પ્રલેખોના વિવરણાત્મક અભિલેખોનું નિર્માણ કરવાની પ્રક્રિયા છે. તેનો ઉદ્દેશ પ્રલેખ સંબંધિત વાઙ્મય સૂચિય માહિતી પ્રદર્શિત

કરી પ્રલેખની પુનઃપ્રાપ્તિમાં સરળતા અને સુગમતા લાવવાનો છે. જે માટે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરની માનક સૂચિનિયમાવલીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ સૂચિનિયમાવલીઓ અનુભવ પર આધારિત નિયમો અને તર્કશક્તિ દ્વારા વિકાસ પામેલી હોય છે.

અલબત્ત, પ્રારંભિક સમયમાં અસ્તિત્વમાં આવેલી નિયમાવલીઓ સ્થાનિક અને વ્યક્તિગત ગ્રંથાલયોની પ્રક્રિયા હતી. ત્યારબાદ સમયે સમયે તાર્કિક પ્રણાલી સ્વરૂપ તેનો વિકાસ થતો રહ્યો. આ વિકાસ કેવી રીતે થયો ? તેના વિકાસને અસરકર્તા પરિબલો કયા કયા હતા ? વગેરે પ્રશ્નોના સમાધાન પ્રસ્તુત એકમના અભ્યાસ સાથે મેળવી શકશો.

આ એકમના અભ્યાસ પછી તમે નીચે જણાવેલ બાબતોથી જાણકાર બનશો.

- સૂચિ નિયમાવલીઓ ઇતિહાસ અને વિકાસને જાણી શકશો.
- એક આદર્શ સૂચિનિયમાવલી કેવી હોવી જોઈએ તે સમજી શકશો.
- સૂચિકરણ ક્ષેત્રે થયેલા વિકાસની ઓળખ મેળવવામાં;
- સૂચિકરણની વિચારધારાઓમાં મહત્વના પાસાઓની ઓળખ મેળવવામાં.
- કેટલીક મહત્વની સૂચિનિયમાવલીઓની સ્પષ્ટ કરવામાં
- સૂચિનિયમાવલીઓ માટે નિયમોમાં નિર્ધારણ કરવામાં સૂત્રો, ઉપસૂત્રો અને સિદ્ધાંતોનો સારાંશ કરવામાં અને
- સૂચિકરણ નિયમાવલીઓના ભાવિ વિકાસની અપેક્ષા પરત્વે વિચારવામાં

12.1 પ્રસ્તાવના (INTRODUCTION)

કોઈ એક ક્રિયાનું જેટલું મહત્વ છે તેટલું જ મહત્વ તે ક્રિયા કરવાની રીત કે પદ્ધતિનું છે. સૂચિકરણ એટલે સૂચિ બનાવવાની, સંલેખ નિર્માણ કરવાની રીત ગ્રંથાલયોમાં ગ્રંથાલયસેવાના હાર્દને સાકાર કરવા માટે વાચનસામગ્રીના (પ્રલેખો) મહત્તમ ઉપયોગનું અને તે અનુષંગે ગ્રંથાલયસૂચિનું મહત્વ સમજાયું અને સ્વીકારાયું છે.

સૂચિ સંલેખ કેવી રીતે બનાવવા, સંલેખ બનાવવા માટે પ્રલેખોની કઈ બાબતોને ક્યારે અને કયો અગ્રતાક્રમ આપવો, શા માટે આપવો વગેરે પ્રશ્નો સૂચિકરણની પ્રક્રિયા માટે અગત્યતા બન્યાં, આ સમસ્યાઓના ઉકેલ માટે સૂચિનિયમાવલીઓ અસ્તિત્વમાં આવી.

નિયમાવલી કે સંહિતાનો અર્થ થાય છે કે સુસ્પષ્ટ અને સુનિર્ધારિત પરિભાષાઓ, નિયમો અને જોગવાઈઓનું લિખિત સ્વરૂપમાં વિવરણ, ગ્રંથાલય સૂચિનિયમાવલીનો અર્થ થાય છે પ્રલેખોના સૂચિકરણ સંબંધિત પરિભાષાઓ, નિયમો અને જોગવાઈઓનું લિખિત વિવરણ.

ડૉ. રંગનાથને સૂચિનિયમાવલી કે સૂચિસંહિતા માટે સૂચિ કાયદો (Catalogue

Code) વચ્ચે તાત્વિક કર્યો છે. નિયમો (Rules) અને કાયદો (Code) વચ્ચે તાત્વિક અને સૂક્ષ્મ ભેદ છે. કાયદામાં સામાન્યતઃ કોઈ અપવાદને સ્થાન હોતું નથી, જ્યારે નિયમાવલીમાં અપવાદને અવકાશ રહે છે.

સંલેખ/સૂચિ બનાવનારનો સૂચિકાર (Cataloguer) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સૂચિકારને સહાય કરવા સહાયક સામગ્રી જેવી કે જે તે સૂચિનિયમાવલી, વિષય મથાળાઓની યાદી (Subject Heading), જે તે વર્ગીકરણ પ્રણાલી, ગોઠવણીના નિયમો (Filing Rules) ગ્રંથાંક રચતવા માટેના નિયમો વગેરેની આવશ્યકતા રહે છે.

અવરોધો :-

પ્રસ્તુત એકમનો હેતુ સૂચિકલ્પોનો ઇતિહાસ તેમજ તેના જુદાં જુદાં પાસાઓનું નિરૂપણ કરવાનો છે. અલબત્ત, તેમાં અવરોધો અને મર્યાદાઓ છે. વળી, ગ્રંથાલય સૂચિકરણ માનવામાં આવે તેટલું સરળ પણ નથી જ. પ્રલેખ માત્ર સૂચિકરણ માટેની એકાદ સમસ્યા સાથે જ આવે છે.

પ્રારંભિક યુગમાં તેમજ ઘણાં લાંબા સમય સુધી ગ્રંથાલયમાં સૂચિકરણ પ્રક્રિયા માટે નિયમો ઉપલબ્ધ હતા નહીં. કેટલાક ગ્રંથાલયોમાં સૂચિઓનું નિર્માણ ગ્રંથપાલની સૂઝ અને સમજશક્તિ પર આધારિત હતાં. સાથે જ તેમાં કેટલીક મુશ્કેલીઓ આવતાં, તેના નિરાકરણ માટે કેટલીક માર્ગદર્શક રેખાઓ તૈયાર કરવાનું જરૂરી બન્યું. વળી, સત્તરમી સદીમાં મુદ્રિત સૂચિના આવિષ્કારને પરિણામે નિયમોની આવશ્યકતાઓની દિશામાં વૃદ્ધિ થઈ. સાથે જ અગાઉ થયેલા અનુભવોને આધારે નિયમો નક્કી કરવામાં આવ્યા. પ્રારંભની ‘ગણનાયાદી’, ‘શોધયાદી’ તરીકે ગણાઈ.

આ નિયમો, જે અનુભવ ઉપર આધારિત હતાં તે સાર્વભૌમિક તથા આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરની કક્ષાએ બૌદ્ધિક આધારભૂત ઘટક અને વૈચારિક એકરૂપતાને આધારે તૈયાર થયાં. સાથે સાથે ક્રમિક રીતે પરિપક્વ અને પ્રાપ્ત સ્પષ્ટ વિચારો, તેની તર્કસંગત સિદ્ધાંતો અને વિચારધારાઓએ નિયમો ક્રમબદ્ધ કરવામાં આવ્યા.

એ સત્ય છે કે સૂચિકરણ સંબંધી નિયમોના ઇતિહાસને વ્યવસ્થિત સ્વરૂપે રજૂ કરવાનું હજુ બાકી છે. સૂચિ અને સૂચિકરણ સંદર્ભમાં કેટલાક ઐતિહાસિક પાસાઓને બાદ કરતાં, ગ્રંથાલય સૂચિસંહિતાઓનો ઇતિહાસ અને વિકાસના વિસ્તૃત વિવરણાત્મક અને સર્વાંગી લિખિત વર્ણન અસ્તિત્વમાં નથી. સ્થાન અને ભાષા મર્યાદા એ પણ એક બાધક પાસુ છે.

12.2 માન્ય સૂચિકલ્પો : પ્રારંભિક યુગ

19મી સદીના મધ્યભાગ સુધી સૂચિનિયમાવલીઓ વ્યક્તિગત સૂચિકરણકારોના વલણો અને માન્યતાઓ પર આધારિત હતી. જો કે સૂચિકરણકારોએ દર્શાવેલ નિયમોએ આજની અદ્યતન સૂચિનિયમાવલીઓ માટેનો માર્ગ મોકળો કરી આપ્યો એ વાતનો પણ સ્વીકાર કરવો રહ્યો.

વૈયક્તિક સૂચિનિયમાવલીઓની રચનામાં નીચે જણાવેલ ગ્રંથાલય શાસ્ત્રીઓના નામ ઉલ્લેખનીય છે.

1. એન્થની પાનીઝી (Anthony Panizzi) (1841)
2. ચાર્લ્સ જેવેટ (Charles C. Jewett) (1852)
3. એન્ડર કેસ્ટોડોરો () (1856)
4. ચાર્લ્સ એમી કટર (Charles Annie Culter) (1976)

જેઓ દ્વારા રચાયેલ સૂચિનિયમાવલીઓની સંક્ષિપ્ત માહિતી નીચે મુજબ છે.

12.2.1 બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ કેટલોગિંગ રૂલ્સ

મેપ્સ, એન્ડ મ્યુઝિક ઈન-ધ બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ. (British Museum : Department of Printed Books. Rules for Compiling books, maps and music in the British Musuem)

વ્યક્તિગત સૂચિકરણકારોમાં બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના મુદ્રિત ગ્રંથોના સંરક્ષક અને ગ્રંથપાલ અને 1858થી મુખ્ય ગ્રંથપાલ બનેલા સર એન્થની પાનીઝી (Sir Anthony Panizzi) આગવું સ્થાન ધરાવે છે.

1939માં તેમણે વિન્ટર જોન્સ, એડવર્ડ એડવર્ડસ, જી. ડબલ્યૂ. જહોનસન, જે.એમ.વેરી, થોમસ વોટસન વગેરે સાથીઓના સહકારથી સૂચિના ઘડતર માટેના કુલ 91 નિયમો રજુ કર્યા અને 1841માં તે Rules for the Complation of the printed books in the Brithish Musuem નામે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું.

લાક્ષણિકતાઓ :-

1. કર્તાસૂચિ માટેના નિયમો વ્યવસ્થિત સ્વરૂપે આપવામાં આવ્યો.
2. સંલેખની રચના માટેની જરૂરી માહિતી ગ્રંથનામપૃષ્ઠ પરથી લેવાનો આગ્રહ સેવવામાં આવ્યો.
3. મુખ્ય સંલેખમાં વિસ્તૃત માહિતીનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો જ્યારે પૂરક સંલેખો માટે સરલીકૃત સૂચિકરણ અપનાવવામાં આવ્યું.
4. પછીથી મુખ્ય સંલેખમાં સ્વરૂપ વિભાગને દર્શાવવા માટેનો આગ્રહ સેવવામાં આવ્યો.
5. અગ્રંથ સામગ્રી જેવા કે નકશા અને સંગીતના સૂચિકરણ માટેના પણ કેટલાક નિયમો પણ આપવામાં આવ્યા.
6. સંસ્થાકર્તાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો, જો કે,
7. નામાંતર નિર્દેશી સંલેખોને ઝાઝું મહત્ત્વ આપવામાં ન આવ્યું.

અલબત્ત, સંલેખો બનાવવા માટેના આ 91 નિયમો બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ માટે રચવામાં આવ્યા હતાં. છતાં આ નિયમોએ ગ્રંથાલયસૂચિ માટે નવીન અને સુવ્યવસ્થિત દૃષ્ટિ આપી તેમજ અદ્યતન સૂચિનિયમાવલી માટે પાયો તૈયાર કરી આપ્યો.

12.2.2 જેવેટના નિયમો (Jewett's Rules)

સૂચિનિમાવલી ક્ષેત્રે એવી બીજી વ્યક્તિ તે ચાર્લ્સ સી. જેવેટ (Charles Coffin Jewett) (1816-1868) છે. The Smithsonian Report of the Construction of Catalogues of libraries and their publication by means of stereo Titles એક નાની પુસ્તિકા સ્વરૂપે તેમણે 1852માં પ્રકાશિત કરી. તેમાં ગ્રંથાલયસૂચિઓનું નિર્માણ મુદ્રિત પટ્ટીઓની કરી. તેમાં ગ્રંથાલયસૂચિઓનું નિર્માણ મુદ્રિત પટ્ટીઓની ટેકનિકનો ઉપયોગ કરીને સહકારી સૂચિકરણ પદ્ધતિ પર વિચાર કરવા માટે એક પ્રસ્તાવ અને તેની કાર્ય યોજનાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો. જેવેટ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ 33 નિયમોનો 1853માં પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ બીજી આવૃત્તિમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો. અલબત્ત, આ નિયમો પાનીઝીના નિયમો પર આધારિત હતાં.

12.2.3 એન્ડર કેસ્ટોડોરો (1808-1879)

તેઓ બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના વડા હતા. તે સમયે સૂચિના વિકાસ પરત્વે ઘણો અસંતોષ પ્રવર્તતો હતો. ત્યારે તેમણે 1856માં ‘ધ આર્ટ ઓફ મેકિંગ કેટલોગ ઓફ લાયબ્રેરીઝ’ (The Art of making Catalogue of Libraries) નામક પુસ્તક પ્રકાશિત કર્યું. તેના નિયમોની વિશેષતા એ છે કે ‘ગ્રંથનામ નોંધતી વખતે તે પૂરેપરા દર્શાવવા જોઈએ.’ તે બાબત ઉપર આ નિયમો વિશેષ ભાર મૂકે છે. તેમજ કર્તાના નામ નીચે સંલેખ બનાવવાનું કહેતા છતાં ગોઠવણીનો ક્રમ કેવળ પરિગ્રહણાંક પ્રમાણે રાખી, કોઈ પણ સંલેખ શોધવા માટે કર્તા અને વિષયની સૂચિ અલગ આવી છે, તેમાં બધી નોંધોના ક્રમાંકોનો ઉલ્લેખ દર્શાવવાનું કહે છે. ત્યારબાદ તેમણે 1864માં ‘સંદર્ભસૂચિ’ પ્રકાશિત કરી. જે મુખ્યનોંધોને વર્ણાનુક્રમ ગોઠવણીનું સ્વરૂપ આપે છે.

12.2.4 કટરના નિયમો (Cutter's Rules)

Culter's Charles Ammi. Rules for a Dictionary Catalogue. 1876 4th ed. rewritten Washington DC : Government Printing Office, 1904, Republished : London : The Library Association, 1953.

સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકાના શિક્ષણ બ્યૂરોએ, રાષ્ટ્રીય શતાબ્દી વર્ષના સ્મરણોત્સવ પર સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકામાં આવેલ સાર્વજનિક ગ્રંથાલયોની વાસ્તવિક સ્થિતિ ઉપર એક અહેવાલ તૈયાર કરવાનું કાર્ય કરવા માટે કટરની નિયુક્તિ કરવામાં આવી. તે સાંદર્ભે કટરે અહેવાલ તૈયાર કરી 1876માં પ્રકાશિત કર્યો. એ અહેવાલના બીજા ભાગમાં તેમણે રૂલ્સ ફોર એ પ્રિન્ટેડ ડિક્સનરિ કેટલોગ (Rules for a printed Dictionary Catalogue) નામક સૂચિકલ્પ પ્રસ્તુત કર્યો.

ગ્રંથાલયસૂચિની આ સંસ્મરણીય ઘટના બની રહી, તેમજ તે ‘તત્કાલિન સૂચિકરણકલાનો સાર’ ગણવામાં આવ્યો. જો કે તેના નિયમોમાં વિશેષરૂપે પાનીઝી, જેવેટ, પારકિન્સ, પૂલે વગેરે તજજ્ઞોનો પ્રભાવ જોવા મળે છે.

પ્રથમ આવૃત્તિ (1876) માં 205 નિયમો હતાં. તેથી ચોથી આવૃત્તિ કટરના મરણોપરાંત 1904માં પ્રકાશિત થઈ જેમાં 369 નિયમો હતાં. અંતિમ આવૃત્તિની પુનઃમુદ્રિત આવૃત્તિ 1938, 1948 અને 1953 માં પ્રકાશિત થઈ, જે તેની લોકપ્રિયતા સિદ્ધ કરે છે. આ નિયમાવલી કેટલાક સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે.

પ્રથમ સિદ્ધાંત જનઉપયોગીતાનો સિદ્ધાંત (Principle Of Convenience of the Public) છે. જે દ્વારા તેઓ ઉપયોગિતાવાદ પર ભાર મૂકે છે. તેઓ આગ્રહ સેવે છે કે જરૂરિયાત અનુસાર નિયમોમાં પરિવર્તનશીલતા ઉપભોક્તાની આવશ્યકતા પ્રતિ સંવેદનશીલ હોવાં જોઈઓ. તેઓ જેવેટના નિયમો આધારિત અભિગમ નિયમોના ચૂસ્ત પાલનનો આગ્રહ તથા સુસંગતતાના વિચારો વિરુદ્ધ હતાં.

બીજો સિદ્ધાંત સહસંબંધનો સિદ્ધાંત (Principle of Collocation) છે. અર્થાત્ સૂચિમાં એક લેખકની બધી જ કૃતિઓના સંલેખો એક સ્થાને એકી સાથે વ્યવસ્થિત કરીને તે શોધી શકાય એવી સુગમ વ્યવસ્થા સૂચિમાં હોવી જોઈએ.

ત્રીજો સિદ્ધાંત એ સંલેખ/શીર્ષક (Principle of Specific and Consistent Subject Entry) છે. જે વિશિષ્ટ અને સુસંગત વિષયનામ સંલેખના સિદ્ધાંત તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

ચોથો સિદ્ધાંત પર્યાપ્ત વિવરણનો સિદ્ધાંત (Principle of Adequate Description) છે. જે અનુસાર એક ગ્રંથાલયમાં એક સૂચિનિયમાવલીના નિયમો પૂર્ણરૂપે અથવા આંશિક રૂપમાં સંગ્રહના પ્રકાર અને આકારની સાથે ગ્રંથાલયના ઉદ્દેશોને આધારે અપનાવવા જોઈએ.

પાંચમો સિદ્ધાંત સંભવિત સહચર્યનો સિદ્ધાંત (Principle of Probable Association) છે. જે અનુસાર એવા સંલેખની પસંદગી કરો કે જેના અંતર્ગત ગ્રંથાલયનો ઉપયોગ કરનાર વ્યક્તિઓના જૂથ દ્વારા સૌથી પહેલા જોવાની સંભાવના હોય.

ઉદ્દેશ

1. વ્યક્તિને પુરક મેળવવા માટે સહાયક બનવું. જે તેને પુસ્તકના
(a) લેખક (b) ગ્રંથનામ (c) વિષયની જાણ હોય.
2. એ દર્શાવવું કે ગ્રંથાલયમાં
(d) એક આપવામાં આવેલ લેખકની કૃતિઓ અથવા
(e) એક વિશિષ્ટ વિષય ઉપર આપવા
(f) એક વિશિષ્ટ પ્રકારના સાહિત્ય ઉપર કયા કયા પુસ્તકો ઉપલબ્ધ છે.
3. પુસ્તકપસંદગીમાં સહાયક બનવું.

(g) પુસ્તકની આવૃત્તિના સંદર્ભમાં

(h) તથા તેનાં લક્ષણ (સાહિત્યિક અથવા પ્રાસંગિક) અંગેના પ્રશ્નો.

કટરના ઉદ્દેશોના સંદર્ભમાં એમ કહીશકાય કે ‘કટરની સૂચિનિયમાવલી કે સૂચિકલ્પમાં પરંપરાનો આધાર લેવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં તેણે અમેરિકન ગ્રંથાલયો માટે આવશ્યક નીતિઓ સૂચિકલ્પો માટે સહાયતા પ્રદાન કરી છે.

રંગનાથતને પ્રસ્તુત સૂચિકલ્પ સંબંધી ટિપ્પણી કરતાં કહ્યું છે કે ‘Rules for a Dictionary Catalogue વાસ્તવમાં એક ઉચ્ચ કોટીની કૃતિ છે. આ એક અમર કૃતિ છે. આજે પણ તેનો પ્રભાવ જોવા મળે છે. એક વ્યક્તિની કૃતિ હોવાને કારણે તેના પ્રતિપાદનમાં તેમની બુદ્ધિશક્તિનો મહત્વનો ફાળો રહ્યો છે. આ જ હકીકતને કારણે સમગ્ર રીતે આર.ડી.સી. એક બીજ સમાન છે.’

12.3 સામાન્ય સૂચિકલ્પો : આધુનિક યુગ (20મી સદી)

ઓગણીસમી સદી વૈયક્તિક સૂચિનિયમાનવલીઓનો યુગ હતો, વીસમી સદી સંસ્થાકીય સૂચિનિયમાવલીઓનો યુગ બની રહ્યો. સંસ્થાઓ અને મંડળોએ વ્યક્તિગત રીતે તેમજ પરસ્પર સમજૂતી કેળવીને સૂચિ માટેના નિયમો અને બંધારણ ઘડ્યા છે.

20મી સદીની શરૂઆતમાં ગ્રંથાલય પ્રવૃત્તિ વિશ્વના અનેક ભાગોમાં વિકાસ પામી. અમેરિકાના રાષ્ટ્રીય ગ્રંથાલય ‘લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ’ દ્વારા પોતાના ગ્રંથસંગ્રહની સૂચિ માટે અલગ નિયમોનું ઘડતર કર્યું. સાથે જ એકમ પત્રક પદ્ધતિ (Unit Card System) અપનાવી મુદ્રિત સૂચિપત્રકોની પ્રથા શરૂ કરી. જુદી જુદી સંસ્કૃતિ, ભાનષા અને રીતરિવાજોના કારણે કર્તાના નામો, ગ્રંથના નામો વગેરેની વિવિધતાઓ સમાજ, ગ્રંથાલય અને સૂચિકરણકાર સમક્ષ આવવા માંડ્યાં. સૂચિમાં અનેક પ્રશ્નોલ ઉપસ્થિત થયાં. તે સાથે તેના નિરાકરણો પણ શોધાતાં ગયાં.

12.3.1 પ્રશ્ન ઈન્સ્ટ્રક્શન (Prussian Instructions)

The Prussian Instructions : Rules for the alphabetical Catalogues of the prussion libraries, 1899. તે પો.કે. ડિયાઝિકો (Dziaziko)ના 1866 ના જર્મન સૂચિકલ્પ પર આધારિત છે. ઓસ્ટ્રિયા અને જર્મનીના ગ્રંથાલયોએ આ સૂચિકલ્પ અપનાવ્યો છે, તેમજ કેટલીક મહત્વની બાબતમાં સહમતી કેળવવાની સાથે પ્રાદેશિક બાબતોમાં સ્વાતંત્ર્ય પણ સ્વીકારાયું. આ સદીની શરૂઆતમાં જર્મનીના ઘણાં ગ્રંથાલયોમાં સહકારી સૂચિકરણ અસ્તિત્વમાં આવ્યું તે સૂચિનિયમાવલીને આભારી છે.

12.3.2 એ.એ.કોડ (AA Code) (1908)

એ.એ.કોડ અર્થાત્ ઍંગ્લો અમેરિકના કોડનું પૂરું નામ Cataloguing rules : author and title entries/Compiled by Committee of LA and ALA છે. આમ, તેની રચના ‘લાયબ્રેરી એસોસિયેશન’ અને ‘અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસિયેશન’

ના સંયુક્ત પ્રયત્ને કરવામાં આવી છે. આ અગાઉ ‘અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસિયેશન’ દ્વારા 1878માં તથા ‘લાયબ્રેરી એસોસિયેશન’ દ્વારા સૂચિનિયમાવલીઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. જે અનુક્રમે કટરના નિયમો અને પાનીઝીના નિયમો પર આધારિત હતી. જે અંગે મહત્તમ મેલ્વિલ ડ્યૂઈએ એવો મત પ્રગટ કર્યો કે બંને મંડળોએ સંયુક્ત રીતે સૂચિનિયમાવલીનું ઘડતર કરવું જોઈએ.

ત્યાર પછી પણ કેટલીક બાબતોમાં સંપૂર્ણ સહમતિ સાધી શકાય નહિ. પરિણામતઃ સમાધાન સ્વરૂપ કેટલાક નિયમો વૈકલ્પિક નિયમોની રચના કરવામાં આવી. આના પરિણામે કેટલાક સુધારા કરીને કલ્પના મૂળ નિયમોને અલગ અલગ કરીને અમેરિકન ટેક્સ્ટ અને બ્રિટિશ ટેક્સ્ટ આવૃત્તિઓ 1908માં પ્રકાશિત કરવામાં આવી. અલબત્ત, વિવરણાત્મક વિષય સૂચિકરણ અને સંલેખોની ગોઠવણી માટેના નિયમોના અભાવે આ એક અપૂર્ણ કલ્પ બની રહ્યો.

12.3.3 વેટિકન રૂલ્સ (Vatican Rules) (1931)

આ નિયમાવલી ઈટાલિયન ભાષામાં છે. જેનું પૂરું નામ Vatican Library, Rules for the Catalogue of Printed Books છે. 1920 માં વેટિકન ગ્રંથાલયોની પુનઃવ્યવસ્થા કરવાનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. આ કાર્યમાં મદદ કરવા કાર્નેગી ટ્રસ્ટ તરફથી 1928માં કુલ ચાર અમેરિકન ગ્રંથપાલોએ મોકલવામાં આવ્યા. જેઓ હતા માર્ટેલ, હેન્સન, બિસપ અને રેન્ડાલ. તેઓએ અમેરિકન શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરેલા વેટિકન ગ્રંથપાલોનીલ મદદ મેળવી 1931માં વેટિકન રૂલ્સ પ્રકાશિત કર્યો.

અમેરિકન અસરયુક્ત આ સૂચિનિયમાવલી માટે 1911ના ઈટાલિયન કેટલોગિંગ રૂલ્સનો આધાર લેવામાં આવ્યો. 400 પાનાની આ સૂચિનિયમાવલીમાં કર્તાનોંધ, ગ્રંથનામનોંધ, વિષયનામ નોંધ વિવરણ તેમજ ગોઠવણીને આવરી લેતાં 500 નિયમો આપવામાં આવ્યાં છે. 1939માં તેની બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. વિષયમશાળા માટેના પૂર્ણ કલ્પ તરીકે ઓળખાતા આ સૂચિકલ્પનું 1948માં અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું.

12.3.4 એ.એલ.એ.રૂલ્સ (ALA Rules) (1949)

આ નિયમાવલી અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસિયેશન દ્વારા કોઈપણ જાતના સિદ્ધાંતનું અનુસરણ કર્યા વગર તૈયાર કરવામાં આવેલ. પરિણામતઃ પ્રારંભથી જ તે ઘણી આલોચનાત્મક બની હતી.

પ્રસ્તુત સૂચિનિયમાવલી ALA Cataloguing Rules : Author and Title Entriesની પ્રથમ આવૃત્તિ 1941માં પ્રકાશિત થઈ હતી. જેમાં નિયમોની જટિલતા, અપૂર્ણ જોગવાઈઓ, અસ્પષ્ટ અને અપર્યાપ્ત પરિભાષા વગેરેને કારણે ઘણી જ ટીકાને પાત્ર બનતા 1946માં એ.એલ.એ.ના વર્ગીકરણ અને સૂચિકરણ વિભાગ દ્વારા સંશોધન કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ તેની બીજી આવૃત્તિ 1949માં પ્રકાશિત કરવામાં આવી. આ

આવૃત્તિમાં નિયમોની સંખ્યા 158 છે. જે ચાર વિભાગમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યા છે.

1. સંલેખ અને શીર્ષકના નિયમો
2. વ્યક્તિકર્તા : સ્વરૂપ અને સંલેખ
3. સમષ્ટિ કર્તા
4. ભૌગોલિક મથાળા

12.3.5 એલ.સી.ડિસ્ક્રિપ્ટિવ રૂલ્સ (LC Descriptive Rules)

Library of Congress : Rules for Descriptive Cataloguing at the Library of Congressનું પ્રકાશન 1849માં કરવામાં આવ્યું. તેને ALA વિવરણાત્મક સૂચિકરણ માટે માનક સ્વરૂપે અપનાવવામાં આવ્યા. માન્યતા આપવામાં આવી.

12.3.6 ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડ (Classified Catalogue Code) (1934)

RANGANATHAN (Shiyali Ramamrita) (1892-1972) Classified Catalogue Code with Additional rules for Dictionary Catalogue Code. Ed. 5 Assisted by A. Neelamegham. 1964.

ભારતીય ગ્રંથાલય પ્રવૃત્તિના પિતામહ અને વૈશ્વિક ગ્રંથાલયવિજ્ઞાન ક્ષેત્રે યુગપ્રવર્તક બની રહેલ ડૉ. શિયાલી રામામૃત રંગનાથને માત્ર વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે જ નહીં, સૂચિકરણ ક્ષેત્રે પણ નવીન અને ક્રાંતિકારી દૃષ્ટિકોણ આપ્યો છે.

ઍંગ્લો-અમેરિકન કોડની વિસંવાદિતાઓ અને પ્રશ્નાર્થો, તુલનાત્મક અભ્યાસનો અભાવ, તત્કાલિન અનુવર્ગ સૂચિનિયમાવલી પરત્વે સેવાનું દુર્લભ, સિદ્ધાંત અને પ્રયોગ વચ્ચેનું અંતર તથા પ્રકાશન અને ગ્રંથાદિ વિગતોને મળતું વિશેષ મહત્વ-ગ્રંથાલય સૂચિકરણ ક્ષેત્રે પ્રવર્તતી આ પરિસ્થિતિ તેમના અભ્યાસકાળ દરમિયાન અનુભવી હતી. જે ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડની રચના માટેની પૂર્વભૂમિકા બની.

1926 થી 1932 દરમિયાનના સાત વર્ષો ડૉ. રંગનાથન પક્ષે સતત વિચારણા અને પ્રયોગના રહ્યા. આ ગાળા દરમિયાન જ કલકત્તા જવાનું થતાં મુસાફરીના 40 કલાક દરમિયાન આ સૂચિનિયમાવલીનું બંધારણ ઘડાયું. 1934માં Classified Catalogue Code અર્થાત્ અનુવર્ગ સૂચિકલ્પ કે વર્ગીકૃત સૂચિસંહિતાની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ.

બીજી આવૃત્તિ, 1945માં લેખનરીત (Style of Writing) તેમજ વિષય સૂચિકરણ માટે સાંકળ પ્રક્રિયા (Chain Procedure)ના પ્રકરણો ઉમેરવામાં આવ્યા.

ત્રીજી આવૃત્તિ, 1951માં સામયિક પ્રકાશનોની સંઘસૂચિ તથા સારાંશિત સામયિકો

માટેના નિયમો તથા અંગ્રેજી-સંસ્કૃતિ પદોની ભારિભાષિક શબ્દાવલિ ઉમેરવામાં આવી.

ચોથી આવૃત્તિ 1958માં અનુવર્ણ સૂચિનિયમાવલીનું પ્રકરણ ઉમેરવામાં આવ્યું.

પાંચમી આવૃત્તિ 1964માં કેટલાક નિયમો, ઉપસૂત્રો, ભૌતિક સ્વરૂપોનું વિવરણ, કેન્દ્રીય સૂચિકરણ, તથા કેટલાક મહત્વના મથાળાં ઉમેરવામાં આવ્યા. હાલમાં તેની પાંચમી આવૃત્તિ પ્રયોગમાં છે. પાંચમી આવૃત્તિ બાદ તેની નવી નવી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ નથી.

આ આવૃત્તિ કુલ 19 વિભાગોમાં વહેંચાયેલી છે તથા તેના કુલ 158 પ્રકરણો છે. જેમાં સિદ્ધાંત પક્ષની વિશદ છણાવટ સાથે પ્રયોગ પક્ષના વિપુલ ઉદાહરણો આપવામાં આવ્યાં છે.

લાક્ષણિકતાઓ :-

1. વિષય અભિગમને પ્રાધાન્ય આપતી આ પ્રથમ સૂચિસંહિતા છે.
2. ભાષાકીય મર્યાદા દૂર થતાં તે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષની બની છે.
3. આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની જાળવણી સાથે તે સ્થાનિક કક્ષાની જરૂરિયાતને પણ એટલું જ મહત્વ આપે છે.
4. સિદ્ધાંત અને પ્રયોગનો અહીં સુંદર સુમેળ સાધવામાં આવ્યો છે.
5. સાંકળ પ્રક્રિયાએ રચાતી વિષય મથાળાની યોજનાને કારણે વિષય મથાળાના અનેક પ્રશ્નો સફળતાપૂર્વક હલ થયા છે.
6. લેખનરીતિની વિશદ છણાવટને કારણે સંલેખો બનાવવામાં અત્યંત સરળતા અને સુગમતા મળી છે.
7. કર્તાસંઘર્ષનું નિવારણ આપે છે.
8. સિદ્ધાંતો, ઉપસૂત્રો અને નિયમોનો સમાવેશ સૂચિસંહિતાને પૂર્ણતા બક્ષે છે.
9. કેટલેક અંશે વૈકલ્પિક સૂચિકરણને અનુસરે છે.
10. કેટલેક અંશે વૈકલ્પિક સૂચિકરણને અનુસરે છે.
11. અનુવર્ણ સૂચિનિયમાવલી માટે વિશેષ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
તથા
12. પ્રશિષ્ટ ગ્રંથો માટે વિશેષ જોગવાઈ છે.

અલબત્ત, ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોઠ અગ્રંથ સામગ્રીના સૂચિકરણ માટે કોઈ જોગવાઈ ધરાવતી નથી.

12.3.7 એ.એ.સી.આર. AACR-I, AACR-II અને AACR-2R

AACR-I (1967)

ઑંગ્લો-અમેરિકન કેટલોગિંગ રૂલ્સ (Anglo American Cataloguing Rules) આધારકરીએ AACR તરીકે પ્રચલિત છે. જેની પ્રથમ આવૃત્તિ 1967માં પ્રકાશિત થઈ હતી. જેની ઓળખ AACR-1 તરીકે કરવામાં આવે છે.

AACRના પૂર્વવર્તી ALA Code (1908) તેના પ્રારંભથી જ આલોચનાનું કેન્દ્ર બન્યું હતું. પરિણામતઃ ALA Codeના પુનઃસંશોધનનું કાર્ય લાયબ્રેરી ઑફ કોંગ્રેસના સમોર લુબેટસ્કી (Seymour Lubetzky)ને સોંપવામાં આવ્યું. તેમણે તેમના રિપોર્ટ ‘Cataloguing rules and principle : A Critique of the ALA Rules for Entries and Proposed design for their revision (1953)’ માં જણાવ્યું કે ALA Codeનો ઉદ્દેશવિહીન વિસ્તાર કરવામાં આવ્યો છે.

આ આલોચનાના સંદર્ભે ALA દ્વારા 1959-60માં Code Revision Committeeની કરવામાં આવી. બીજી બાજુ LA દ્વારા પણ 1951માં સૂચિકરણના નિયમો માટે એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. આ સાથે જ પેરીસમાં International Conference on Cataloguing Principles માટે 1961માં પરિષદ મળી. જેમાં સૂચિનિયમાવલીઓના નિર્માણ સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યા.

જેની ફલશ્રુતિએ અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસિયેશન (American Library Association), લાયબ્રેરી એસોસિયેશન (Library Association), કેનેડિયન કમિટી ઓન કેટલોગિંગ (Canadian Committee on Cataloguing), બ્રિટિશ લાયબ્રેરી (British Library) અને લાયબ્રેરી ઑફ કોંગ્રેસ (Library of Congress) ના સંયુક્ત ઑંગ્લો-અમેરિકન કેટલોગિંગ રૂલ્સની આવૃત્તિ 1967માં પ્રકાશિત કરવામાં આવી.

લાક્ષણિકતાઓ :-

1. તેનું પ્રકાશન પાંચ પ્રતિષ્ઠિત સંસ્થાઓ/મંડળો દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
2. તેનું પ્રકાશન બે સ્વરૂપે કરવામાં આવ્યું 1. North American Text અને 2. British Text
3. તેનાં સિદ્ધાંતો મહદ્અંશે International Conference on Cataloguing Principle દ્વારા પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે.
4. તેમાં ગ્રંથસામગ્રીના સૂચિકરણ માટેની જોગવાઈ કરવામાં આવી.
5. તેમાં કરવામાં આવેલ જોગવાઈઓ સરળ અને સુસ્પષ્ટ છે.
6. તેમાં કરવામાં આવેલ જોગવાઈઓ સરળ અને સુસ્પષ્ટ છે.
7. AACR તે વિવરણાત્મક બાબતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે

બીજા વિભાગમાં શીર્ષક માટેના નિયમો દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

એ.એ.સી.આર.- 2 (AACR-2) (1978) (સુધારેલી આવૃત્તિ)

પ્રથમ આવૃત્તિની જેમ તેની બીજી આવૃત્તિ પણ સંયુક્ત અને સહકારી સાહસનું પરિણામ છે. તેની બીજી આવૃત્તિ વેળાએ સંપાદકો તરીકે માઈકલ ગોર્મેન (Michael Gorman) અને પાઉલ વિંકલર (Poul Winklar)ને સેવાઓ મળી. તેના પ્રાક્કથનમાં જણાવ્યા અનુસાર તે સૈદ્ધાંતિક રીતે અને મહત્ત્વના હેતુઓએ પ્રથમ આવૃત્તિને અનુસરીને આગળ વધે છે.

AACR-1 પર જેમ ICCPની અસર જોવા મળે છે. તેમ AACR-2 પર ત્યારબાદ બની રહેલ વાઙ્મયસૂચિય અંકુશના પ્રશ્નો તે સંદર્ભે ઈફલા દ્વારા કોપ્લહેગનમાં 1968માં મળેલ સૂચિનિષ્ણાંતોની આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદની અસર જોવા મળે છે.

AACR-2 બે વિભાગોમાં વિભાજિત છે. પ્રથમ વિભાગ વિવરણાત્મક નોંધને સ્પર્શે છે. જ્યારે બીજો વિભાગ શીર્ષક, એકરૂપ ગ્રંથનામો તથા સંદર્ભોને સ્પર્શે છે. અંતે ચાર પરિશિષ્ટ આપવામાં આવ્યા છે. 1. Capitalization 2. Abbreviations, 3. Numerals, અને 4. Glossary છે.

લાક્ષણિકતાઓ :-

1. AACR-2 વિશેષતઃ વિવરણાત્મક સૂચિનિયમાવલી છે.
2. સૂચિનું પ્રાથમિક કર્તવ્ય પુરવઠા અને માંગ વચ્ચે કડીરૂપ બનવાનું છે અને તે કડી તે સ્થાનાંક (Call Number) છે. પ્રસ્તુત નિયમાવલીમાં સ્થાનાંક ક્યાં દર્શાવવો તથા તે માટેની લેખનરીત પરત્વે મૌન સેવામાં આવ્યું છે.
3. AACR-2 એકમ પત્રક પદ્ધતિને અનુસરે છે. અર્થાત્, આ નિયમાવલી અનુસાર બનતાં સંલેખો મુદ્રિત સ્વરૂપના હોય છે. જેમાં આવશ્યકતા અનુસાર મુખ્ય સંલેખની નકલો મુદ્રિત કરાવી લેવામાં આવે છે. જે પૈકી એક નકલ મુખ્ય સંલેખ સ્વરૂપે બાજુએ રાખી, બાકીના સંલેખોને આવશ્યકતા અનુસાર વિશેષ માહિતી દર્શાવી પૂરક સંલેખોમાં ફેરવી નાંખવામાં આવે છે.
4. AACR-2ની મહત્ત્વની વિશેષતા એ રહી છે કે તેમાં અંગ્રથ સામગ્રી જેવી કે નકશા અને નકશાપોથી, સાઉન્ડ રેકોર્ડિંગ (Sound Recording), હસ્તપ્રતો (Manuscripts), સંગીત (Music), મોસન પિક્ચર્સ અને વીડિયો રેકોર્ડિંગ (Motion Picture and Vedio Recording), ગ્રાફિક ડેટાફાઈલ (GraphicMaterials), મશીન રિડેબલ ડેટાફાઈલ (Machine Readable Data File), થર્મી ડાયમેન્સનલ

આટેકેક્સ અને રિલીઆ (Three dimensional arfacts and Realia), માઈક્રોફોર્મ (Microform) વગેરેની માહિતીને સંલેખમાં કંડારવા માટે વિશેષ નિયમો આપવામાં આવ્યા છે.

એ.એ.સી.આર.-2 (સુધારેલી આવૃત્તિ (AACR-2, 1988 Revised)

1974માં ઉપર્યુક્ત સંસ્થાઓની મિટિંગમાં ઠરાવ્યા અનુસાર, સમયે સમયે તેમાં સંશોધિત સુવિધાઓ લાગુ કરવાના હેતુસાર 1982, 1983, 1985 અને 1988 માં તેની સંશોધિત આવૃત્તિઓ પ્રકાશિત કરવામાં આવી. છેલ્લા સંશોધન બાદ પુનઃનિર્ણય લેવામાં આવ્યો કે તેની છેલ્લી આવૃત્તિને ત્રીજી આવૃત્તિને બદલે AACR-2R નામ આપવું. જેમાં કેટલાક નિયમોમાં સુધારણા કરવામાં આવ્યાં. સાથે જ Coputer File માટેના નિયમો આપવામાં આવ્યાં.

પ્રસ્તુત નિયમાવલી ત્રણ વિભાગમાં વિભાજીત છે.

વિભાગ - 1

વિવરણ પ્રકરણ - 1. વિવરણના સામાન્ય નિયમો, 2. પુસ્તકો, પુસ્તિકાઓ અને નિબંધો, 3. નકશાપોથી, 4. હસ્તપ્રતો, 5. સંગીત, 6. ધ્વનિ પ્રલેખ, 7. ચલચિત્રો અને વીડિયો પ્રલેખ, 8. નકશા, 9. કોમ્પ્યુટર ફાઈલ્સ, 10. ત્રિઆયામી શિલ્પકૃતિ અને રિલિયા, 11. સૂક્ષ્મ સ્વરૂપો, 12. સામયિકો, 13. વિશ્લેષણ.

વિભાગ - 2

શીર્ષક, એકરૂપ ગ્રંથનામ અને સંદર્ભ : પ્રકરણ - 21 અભિગમ બિંદુઓની પસંદગી-22 વ્યક્તિ માટે શીર્ષક 23 ભૌગોલિક નામ 24 સાંધિક કતઓ માટેની પસંદગી 25 એકરૂપ શીર્ષકો, 26 સંદર્ભો.

વિભાગ - 3

આ અંતિમ વિભાગમાં પરિશિષ્ટો આપવામાં આવ્યા છે. (A) કેપીટલ અક્ષરોનો ઉપયોગ (B) ટૂંકાક્ષરી (Abbreviations) (C) સંખ્યાઓ (D) શબ્દાવલિ અને નિર્દેશી (Glossary and Index)

પ્રસ્તાવનામાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, ‘સૂચિકરણ માટેના નિયમો સ્થિર હોઈ શકે નહીં, તેમાં બદલાતી જતી આવશ્યકતાઓને અનુરૂપ ફેરફાર માટેની ક્ષમતા હોવી જોઈએ. અર્થાત્ સંશોધન પ્રક્રિયા નિરંતર થતી હોવી જોઈએ. સૂચિકરણ એ વિજ્ઞાન છે તો કલા પણ છે. સૂચિકારને આપવામાં આવતી સ્વાયત્તાએ કલાનું નિર્માણ થાય છે. આ સૂચિનિયમાવલીમાં કવચિત્ સ્વાયત્તાનું પ્રમાણ વિશેષ છે. જે સંયુક્ત સાહસની અનિર્ણીત બાબતોનો ઉકેલ ગણાય.

અંતે AACR-2R તે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની તમામ પ્રકારની વાચનસામગ્રી (ગ્રંથ અને અંગ્રંથ) ને આવરી લેતી વિવરણાત્મક સૂચિનિયમાવલી છે.

12.4 સારાંશ (Summary)

પ્રસ્તુત એકમમાં આપણે સૂચિકરણ અને સૂચિકલ્પ (સૂચિસંહિતા કે સૂચિનિયમાવલી) એટલે શું ? તેની સમજ કેળવી. ત્યારબાદ પ્રારંભિક યુગના કેટલાક સૂચિકલ્પોની ચર્ચા કરી. છેલ્લે આધુનિક યુગના મહત્વના સૂચિકલ્પોની વિશેષ કરીને ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડ (CCC) અને ઍંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રૂલ્સ (AACR-I, AACR-II, AACR-2R)ની વિશદ્ ચર્ચા કરી. ગહન અભ્યાસ કર્યો.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

નોંધ :-

1. નીચે આપેલી ખાલી જગ્યામાં તમારા ઉત્તરો લખો.
2. એકમના અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારા ઉત્તરો સરખાવો.

1. AACR-IIની લાક્ષણિકતાઓ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

2. ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડની વિશેષતાઓ જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

3. CCC નિયમાવલીનો ઉદ્ભવ અને તેની લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

4. ટૂંકનોંધ :

- (1) કટરના નિયમો
- (2) બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ કેટલોગિંગ રૂલ્સ
- (3) વેટિકન કોડ

.....

.....

.....

.....

.....

12.5 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો (Answer of self check exercises)

1. લાક્ષણિકતાઓ :-

1. AACR-2 વિશેષતઃ વિવરણાત્મક સૂચિનિયમાવલી છે.
2. સૂચિનું પ્રાથમિક કર્તવ્ય પુરવઠા અને માંગ વચ્ચે કડીરૂપ બનવાનું છે અને તે કડી તે સ્થાનાંક (Call Number) છે. પ્રસ્તુત નિયમાવલીમાં સ્થાનાંક ક્યાં દર્શાવવો તથા તે માટેની લેખનરીત પરત્વે મૌન સેવવામાં આવ્યું છે.
3. AACR-2 એકમ પત્રક પદ્ધતિને અનુસરે છે. અર્થાત્, આ નિયમાવલી અનુસાર બનતાં સંલેખો મુદ્રિત સ્વરૂપના હોય છે. જેમાં આવશ્યકતા અનુસાર મુખ્ય સંલેખની નકલો મુદ્રિત કરાવી લેવામાં આવે છે. જે પૈકી એક નકલ મુખ્ય સંલેખ સ્વરૂપે બાજુએ રાખી, બાકીના સંલેખોને આવશ્યકતા અનુસાર વિશેષ માહિતી દર્શાવી પૂરક સંલેખોમાં ફેરવી નાંખવામાં આવે છે.

4. AACR-2ની મહત્તવની વિશેષતા એ રહી છે કે તેમાં અંગ્રથ સામગ્રી જેવી કે નકશા અને નકશાપોથી, સાઉન્ડ રેકોર્ડિંગ (Sound Recording), હસ્તપ્રતો (Manuscripts), સંગીત (Music), મોસન પિક્ચર્સ અને વીડિયો રેકોર્ડિંગ (Motion Picture and Vedio Recording), ગ્રાફિક ડેટાફાઈલ (GraphicMaterials), મશીન રિડેબલ ડેટાફાઈલ (Machine Readable Data File), થ્રી ડાયમેન્સનલ આર્ટેફેક્સ અને રિલીઆ (Three dimentional arfacts and Realia), માઈક્રોફોર્મ (Microform) વગેરેની માહિતીને સંલેખમાં કંડારવા માટે વિશેષ નિયમો આપવામાં આવ્યા છે.

2. લાક્ષણિકતાઓ :-

1. વિષય અભિગમને પ્રાધાન્ય આપતી આ પ્રથમ સૂચિસંહિતા છે.
2. ભાષાકીય મર્યાદા દૂર થતાં તે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની બની છે.
3. આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની જાળવણી સાથે તે સ્થાનિક કક્ષાની જરૂરિયાતને પણ એટલું જ મહત્વ આપે છે.
4. સિદ્ધાંત અને પ્રયોગનો અહીં સુંદર સુમેળ સાધવામાં આવ્યો છે.
5. સાંકળ પ્રક્રિયાએ રચાતી વિષય મથાળાની યોજનાને કારણે વિષય મથાળાના અનેક પ્રશ્નો સફળતાપૂર્વક હલ થયા છે.
6. લેખનરીતિની વિશદ્દ છણાવટને કારણે સંલેખો બનાવવામાં અત્યંત સરળતા અને સુગમતા મળી છે.
7. કર્તાસંઘર્ષનું નિવારણ આપે છે.
8. સિદ્ધાંતો, ઉપસૂત્રો અને નિયમોનો સમાવેશ સૂચિસંહિતાને પૂર્ણતા બક્ષે છે.
9. કેટલેક અંશે વૈકલ્પિક સૂચિકરણને અનુસરે છે.
10. કેટલેક અંશે વૈકલ્પિક સૂચિકરણને અનુસરે છે.
11. અનુવર્ણ સૂચિનિયમાવલી માટે વિશેષ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.
તથા
12. પ્રશિષ્ટ ગ્રંથો માટે વિશેષ જોગવાઈ છે.

3. RANGANATHAN (Shiyali Ramamrita) (1892-1972) Classified Catalogue Code with Additional rules for Dictionarty Catalogue Code. Ed. 5 Assited by A. Neelameghan. 1964.

ભારતીય ગ્રંથાલય પ્રવૃત્તિના પિતામહ અને વૈશ્વિક ગ્રંથાલયવિજ્ઞામન ક્ષેત્રે યુગપ્રવર્તક બની રહેલ ડૉ. શિયાલી રામામૃત રંગનાથને માત્ર વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે જ નહીં, સૂચિકરણ ક્ષેત્રે પણ નવીન અને ક્રાંતિકારી દૃષ્ટિકોણ આપ્યો છે.

ઑંગ્લો-અમેરિકન કોડની વિસંવાદિતાઓ અને પ્રશ્નાર્થો, તુલનાત્મક અભ્યાસનો અભાવ, તત્કાલિન અનુવર્ગ સૂચિનિયમાવલી પરત્વે સેવાનું દુર્લક્ષ, સિદ્ધાંત અને પ્રયોગ વચ્ચેનું અંતર તથા પ્રકાશન અને ગ્રંથાદિ વિગતોને મળતું વિશેષ મહત્ત્વ-ગ્રંથાલય સૂચિકરણ ક્ષેત્રે પ્રવર્તતી આ પરિસ્થિતિ તેમના અભ્યાસકાળ દરમિયાન અનુભવી હતી. જે ક્લાસિફાઈડ કેટલોગ કોડની રચના માટેની પૂર્વભૂમિકા બની.

1926 થી 1932 દરમિયાનના સાત વર્ષો ડૉ. રંગનાથન પક્ષે સતત વિચારણા અને પ્રયોગના રહ્યા. આ ગાળા દરમિયાન જ કલકત્તા જવાનું થતાં મુસાફરીના 40 કલાક દરમિયાન આ સૂચિનિયમાવલીનું બંધારણ ઘડાયું. 1934માં Classified Catalogue Code અર્થાત્ અનુવર્ગ સૂચિકલ્પ કે વર્ગીકૃત સૂચિસંહિતાની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ.

બીજી આવૃત્તિ, 1945માં લેખનરીત (Style of Writing) તેમજ વિષય સૂચિકરણ માટે સાંકળ પ્રક્રિયા (Chain Procedure)ના પ્રકરણો ઉમેરવામાં આવ્યા.

ત્રીજી આવૃત્તિ, 1951માં સામયિક પ્રકાશનોની સંઘસૂચિ તથા સારાંશિત સામયિકો માટેના નિયમો તથા અંગ્રેજી-સંસ્કૃતિ પદોની ભારિભાષિક શબ્દાવલિ ઉમેરવામાં આવી.

ચોથી આવૃત્તિ 1958માં અનુવર્ણ સૂચિનિયમાવલીનું પ્રકરણ ઉમેરવામાં આવ્યું.

પાંચમી આવૃત્તિ 1964માં કેટલાક નિયમો, ઉપસૂત્રો, ભૌતિક સ્વરૂપોનું વિવરણ, કેન્દ્રીય સૂચિકરણ, તથા કેટલાક મહત્ત્વના મથાળાં ઉમેરવામાં આવ્યા. હાલમાં તેની પાંચમી આવૃત્તિ પ્રયોગમાં છે. પાંચમી આવૃત્તિ બાદ તેની નવી નવી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ નથી.

આ આવૃત્તિ કુલ 19 વિભાગોમાં વહેંચાયેલી છે તથા તેના કુલ 158 પ્રકરણો છે. જેમાં સિદ્ધાંત પક્ષની વિશદ છણાવટ સાથે પ્રયોગ પક્ષના વિપુલ ઉદાહરણો આપવામાં આવ્યાં છે.

4. 1. કટરના નિયમો (Cutter's Rules)

Culter's Charles Ammi. Rules for a Dictionary Catalogue. 1876 4th ed. rewritten Washington DC : Government Printing Office, 1904, Republished : London : The Library Association, 1953.

સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકાના શિક્ષણ બ્યૂરોએ, રાષ્ટ્રીય શતાબ્દી વર્ષના સ્મરણોત્સવ પર સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકામાં આવેલ સાર્વજનિક ગ્રંથાલયોની વાસ્તવિક સ્થિતિ ઉપર એક અહેવાલ તૈયાર કરવાનું કાર્ય કરવા માટે કટરની નિયુક્તિ કરવામાં આવી. તે

સાંદર્ભ કટરે અહેવાલ તૈયાર કરી 1876માં પ્રકાશિત કર્યો. એ અહેવાલના બીજાન ભાગમાં તેમણે રૂલ્સ ફોર એ પ્રિન્ટેડ ડિક્શનરિ કેટલોગ (Rules for a printed Dictionary Catalogue) નામક સૂચિકલ્પ પ્રસ્તુત કર્યો.

ગ્રંથાલયસૂચિની આ સંસ્મરણીય ઘટના બની રહી, તેમજ તે ‘તત્કાલિન સૂચિકરણકલાનો સાર’ ગણવામાં આવ્યો. જો કે તેના નિયમોમાં વિશેષરૂપે પાનીઝી, જેવેટ, પારકિન્સ, પૂલે વગેરે તજજ્ઞોનો પ્રભાવ જોવા મળે છે.

પ્રથમ આવૃત્તિ (1876) માં 205 નિયમો હતાં. તેથી ચોથી આવૃત્તિ કટરના મરણોપરાંત 1904માં પ્રકાશિત થઈ જેમાં 369 નિયમો હતાં. અંતિમ આવૃત્તિની પુનઃમુદ્રિત આવૃત્તિ 1938, 1948 અને 1953 માં પ્રકાશિત થઈ, જે તેની લોકપ્રિયતા સિદ્ધ કરે છે. આ નિયમાવલી કેટલાક સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે.

પ્રથમ સિદ્ધાંત જનઉપયોગીતાનો સિદ્ધાંત (Principle Of Convenience of the Public) છે. જે દ્વારા તેઓ ઉપયોગિતાવાદ પર ભાર મૂકે છે. તેઓ આગ્રહ સેવે છે કે જરૂરિયાત અનુસાર નિયમોમાં પરિવર્તનશીલતા ઉપભોક્તાની આવશ્યકતા પ્રતિ સંવેદનશીલ હોવાં જોઈઓ. તેઓ જેવેટના નિયમો આધારિત અભિગમ નિયમોના ચૂસ્ત પાલનનો આગ્રહ તથા સુસંગતતાના વિચારો વિરુદ્ધ હતાં.

બીજો સિદ્ધાંત સહસંબંધનો સિદ્ધાંત (Principle of Collocation) છે. અર્થાત્ સૂચિમાં એક લેખકની બધી જ કૃતિઓના સંલેખો એક સ્થાને એકી સાથે વ્યવસ્થિત કરીને તે શોધી શકાય એવી સુગમ વ્યવસ્થા સૂચિમાં હોવી જોઈએ.

ત્રીજો સિદ્ધાંત એ સંલેખ/શીર્ષક (Principle of Specific and Consistent Subject Entry) છે. જે વિશિષ્ટ અને સુસંગત વિષયનામ સંલેખના સિદ્ધાંત તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

ચોથો સિદ્ધાંત પર્યાપ્ત વિવરણનો સિદ્ધાંત (Principle of Adequate Description) છે. જે અનુસાર એક ગ્રંથાલયમાં એક સૂચિનિયમાવલીના નિયમો પૂર્ણરૂપે અથવા આંશિક રૂપમાં સંગ્રહના પ્રકાર અને આકારની સાથે ગ્રંથાલયના ઉદ્દેશોને આધારે અપનાવવા જોઈએ.

પાંચમો સિદ્ધાંત સંભવિત સહચર્યનો સિદ્ધાંત (Principle of Probable Association) છે. જે અનુસાર એવા સંલેખની પસંદગી કરો કે જેના અંતર્ગત ગ્રંથાલયનો ઉપયોગ કરનાર વ્યક્તિઓના જૂથ દ્વારા સૌથી પહેલા જોવાની સંભાવના હોય.

ઉદ્દેશ

1. વ્યક્તિને પુરક મેળવવા માટે સહાયક બનવું. જે તેને પુસ્તકના
 - (a) લેખક
 - (b) ગ્રંથનામ
 - (c) વિષયની જાણ હોય.

2. એ દર્શાવવું કે ગ્રંથાલયમાં
 - (d) એક આપવામાં આવેલ લેખકની કૃતિઓ અથવા
 - (e) એક વિશિષ્ટ વિષય ઉપર આપવા
 - (f) એક વિશિષ્ટ પ્રકારના સાહિત્ય ઉપર કયા કયા પુસ્તકો ઉપલબ્ધ છે.
3. પુસ્તકપસંદગીમાં સહાયક બનવું.
 - (g) પુસ્તકની આવૃત્તિના સંદર્ભમાં
 - (h) તથા તેનાં લક્ષણ (સાહિત્યિક અથવા પ્રાસંગિક) અંગેના પ્રશ્નો.

કટરના ઉદ્દેશોના સંદર્ભમાં એમ કહીશકાય કે ‘કટરની સૂચિનિયમાવલી કે સૂચિકલ્પમાં પરંપરાનો આધાર લેવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં તેણે અમેરિકન ગ્રંથાલયો માટે આવશ્યક નીતિઓ સૂચિકલ્પો માટે સહાયતા પ્રદાન કરી છે.

રંગનાથતને પ્રસ્તુત સૂચિકલ્પ સંબંધી ટિપ્પણી કરતાં કહ્યું છે કે ‘Rules for a Dictionary Catalogue વાસ્તવમાં એક ઉચ્ચ કોટીની કૃતિ છે. આ એક અમર કૃતિ છે. આજે પણ તેનો પ્રભાવ જોવા મળે છે. એક વ્યક્તિની કૃતિ હોવાને કારણે તેના પ્રતિપાદનમાં તેમની બુદ્ધિશક્તિનો મહત્વનો ફાળો રહ્યો છે. આ જ હકીકતને કારણે સમગ્ર રીતે આર.ડી.સી. એક બીજ સમાન છે.’

2. બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ કેટલોગિંગ રૂલ્સ

મેપ્સ, એન્ડ મ્યુઝિક ઈન-ધ બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ. (British Museum : Department of Printed Books. Rules for Compiling books, maps and music in the British Musuem)

વ્યક્તિગત સૂચિકરણકારોમાં બ્રિટિશ મ્યુઝિયમના મુદ્રિત ગ્રંથોના સંરક્ષક અને ગ્રંથપાલ અને 1858થી મુખ્ય ગ્રંથપાલ બનેલા સર એન્થની પાનીઝી (Sir Anthony Panizzi) આગવું સ્થાન ધરાવે છે.

1939માં તેમણે વિન્ટર જોન્સ, એડર્ડ એડર્ડસ, જી. ડબલ્યૂ. જહોનસન, જે.એમ.વેરી, થોમસ વોટસન વગેરે સાથીઓના સહકારથી સૂચિના ઘડતર માટેના કુલ 91 નિયમો રજુ કર્યા અને 1841માં તે Rules for the Complation of the printed books in the Brithish Musuem નામે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું.

લાક્ષણિકતાઓ :-

1. કતસૂચિ માટેના નિયમો વ્યવસ્થિત સ્વરૂપે આપવામાં આવ્યો.
2. સંલેખની રચના માટેની જરૂરી માહિતી ગ્રંથનામપૃષ્ઠ પરથી લેવાનો આગ્રહ સેવવામાં આવ્યો.
3. મુખ્ય સંલેખમાં વિસ્તૃત માહિતીનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો જ્યારે

પૂરક સંલેખો માટે સરલીકૃત સૂચિકરણ અપનાવવામાં આવ્યું.

4. પછીથી મુખ્ય સંલેખમાં સ્વરૂપ વિભાગને દર્શાવવા માટેનો આગ્રહ સેવવામાં આવ્યો.
5. અગ્રંથ સામગ્રી જેવા કે નકશા અને સંગીતના સૂચિકરણ માટેના પણ કેટલાક નિયમો પણ આપવામાં આવ્યા.
6. સંસ્થાકર્તાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો, જે કે,
7. નામાંતર નિર્દેશી સંલેખોને ઝાઝું મહત્ત્વ આપવામાં ન આવ્યું.

અલબત્ત, સંલેખો બનાવવા માટેના આ 91 નિયમો બ્રિટિશ મ્યુઝિયમ માટે રચવામાં આવ્યા હતાં. છતાં આ નિયમોએ ગ્રંથાલયસૂચિ માટે નવીન અને સુવ્યવસ્થિત દૃષ્ટિ આપી તેમજ અદ્યતન સૂચિનિયમાવલી માટે પાયો તૈયાર કરી આપ્યો.

3. વેટિકન રૂલ્સ (Vatican Rules) (1931)

આ નિયમાવલી ઈટાલિયન ભાષામાં છે. જેનું પૂરું નામ Vatican Library, Rules for the Catalogue of Printed Books છે. 1920 માં વેટિકન ગ્રંથાલયોની પુનઃવ્યવસ્થા કરવાનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. આ કાર્યમાં મદદ કરવા કાર્નેગી ટ્રસ્ટ તરફથી 1928માં કુલ ચાર અમેરિકન ગ્રંથપાલોએ મોકલવામાં આવ્યા. જેઓ હતા માર્ટેલ, હેન્સન, બિસપ અને રેન્ડાલ. તેઓએ અમેરિકન શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરેલા વેટિકન ગ્રંથપાલોનીલ મદદ મેળવી 1931માં વેટિકન રૂલ્સ પ્રકાશિત કર્યો.

અમેરિકન અસરયુક્ત આ સૂચિનિયમાવલી માટે 1911ના ઈટાલિયન કેટલોગિંગ રૂલ્સનો આધાર લેવામાં આવ્યો. 400 પાનાની આ સૂચિનિયમાવલીમાં કર્તાનોંધ, ગ્રંથનામનોંધ, વિષયનામ નોંધ વિવરણ તેમજ ગોઠવણીને આવરી લેતાં 500 નિયમો આપવામાં આવ્યાં છે. 1939માં તેની બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. વિષયમશાળા માટેના પૂર્ણ કલ્પ તરીકે ઓળખાતા આ સૂચિકલ્પનું 1948માં અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું.

12.6 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો (ઉત્તર સહિત)

1. ગ્રંથાલય સૂચિકરણના પિતામહનું બિરૂદ કોને કહેવાય છે ?
 - (A) ચાર્લ્સ એમી કટર (Charles Ammi Cutter)
 - (B) એસ.આર.રંગનાથન (S.R. Ranganathan)
 - (C) ચાર્લ્સ કફીન જેવેટ (Charles Coffin Jewelt)
 - (D) એન્થોની પનીઝી (Anthony Panizzi)

2. સૂચિ નિયમાવલીની પિતા તરીકેનું બિરૂદ કોને મળ્યું છે ?
 (A) ચાર્લ્સ એમી કટર (Charles Ammi Cutter)
(B) એન્થોની પાનીઝી (Anthony Panizzi)
 (C) એસ.આર.રંગનાથન (S.R. Ranganathan)
 (D) એન્ડર કેસ્ટોડોરો
3. Rules for the Compiling book, music in the British Museum ના લેખક ?
 (A) માર્ગરિટ માન
(B) એન્થોની પાનીઝી
 (C) ચાર્લ્સ એમી કટર
 (D) ઉપરમાંથી કોઈ નહીં
4. '91 નિયમો' તરીકે કોની સૂચિનિયમાલી ઓળખાય છે ?
 (A) માર્ગરિટ માનની (B) એન્થોની પાનીઝીની
 (C) ચાર્લ્સ એમી કટરની **(D) ઉપરમાંથી કોઈ નહીં**
5. The Construction of Library Catalogueના લેખક ?
 (A) માર્ગરિટ માન (B) જેમ્સ હફ બ્રાઉન
(C) ચાર્લ્સ એમી કટર (D) એન્ડર કેસ્ટોડોરો
6. Rules for a Dictionary Catalogueના રચયિતા ?
 (A) એસ.આર.રંગનાથન **(B) ચાર્લ્સ એમી કટર**
 (C) ચાર્લ્સ જેવેટ (D) ઉપરમાંથી કોઈ નહીં
7. ALA Cataloguing rules; Author and Title entriesની પ્રથમ આવૃત્તિ કયા વર્ષમાં પ્રકાશિત થઈ હતી ?
(A) 1908 (B) 1906
 (C) 1912 (D) 1910
8. વેટિકન કોડ (Vatican Code) ક્યારે પ્રકાશિત થયો ?
(A) 1931 (B) 1934
 (C) 1933 (D) 1930

9. Rules for a Dictionary ક્યારે પ્રકાશિત થયો ?
(A) 1876 (B) 1870
(C) 1872 (D) 1874
10. AACRની પ્રથમ આવૃત્તિ કયા વર્ષમાં પ્રકાશિત થઈ ?
(A) 1976 (B) 1967
(C) 1978 (D) 1975
11. AACR-2R નું પ્રકાશન વર્ષ ?
(A) 1986 (B) 1987
(C) 1988 (D) 1985
12. Classified Catalogue Code [CCC] ના રચયિતા ?
(A) એસ.આર.રંગનાથન (B) સી.એ.કટર
(C) એન્થોની પાનીઝી (D) એ. નિલમેદાન
13. CCCની પ્રથમ આવૃત્તિ કયા વર્ષમાં પ્રકાશિત થઈ હતી ?
(A) 1930 (B) 1931
(C) 1933 (D) 1934
14. CCCમાં આપવામાં આવેલ પ્રકરણોની સંખ્યા કેટલી છે ?
(A) 158 (B) 150
(C) 100 (D) 168
15. ગ્રંથ અને અગ્રંથ (Book and Non-book) બંને પ્રકારની વાચનસામગ્રીને આવરી લેતી સૂચિનિયમાવલી તે છે.
(A) CCC (B) AACR
(C) AA Code (D) Vatican Rules

12.7 ચાવીરૂપ શબ્દો (key words)

અનુલવજન્ય પદ્ધતિ

(Empirical Method) :

અનુભવ દ્વારા કોઈપણ વસ્તુની

જાણકારી મેળવવી

ઉપદેશ (Homilies) :	ધાર્મિક પ્રસંગે વાંચવામાં આવતાં ગ્રંથો, જેમાં ધાર્મિક રચનાઓના અથવા સંગ્રહ હોય.
વાઙ્મયસૂચિય નિયંત્રણ (Bibliographical Controll) :	પ્રકાશિત ગ્રંથનો વાઙ્મયસૂચિમાં સમાવેશ કરવો
સામાન્ય સામગ્રી વિવરણ (GMD) General Material Description :	ગ્રંથનામની ભૌતિક માહિતીનું સ્વરૂપ

12.8 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન : (References and Further Reading)

- * Anglo-American Cataloguing Rules 2nd rev ed.
(1988) Chicago. ALA
- * Krishan Kumar (1993) Cataloguing. New Delhi
Har-Anand.
- * Norris Dorothy Marry (1939) A History of Cataloguing and
Cataloging method, 1100-1850 : With an introductory sur
vey of anciet times, London, Grafton.
- * Ranganathan, S.R. (1964). Classified Catalogue Code Bombay.
- * Tripathi S.M. (1969) Modern Cataloguing :
Theory and Practice. Agra : Shivilal Agrawal.
- * શર્મા, પાંડેય એસ.કે.સરલીકૃત પુસ્તકાલય સૂચિકરણ
સિદ્ધાંત દિલ્લી : સત્સાહિત્ય પ્રકાશન
- * ભૈયા, છગન (2013) ગ્રંથાલય સૂચિકરણ પ્રવેશિકા
અમદાવાદ : પાર્શ્વ પ્રકાશન

